

border zone. Methods: the article uses the general scientific methods of research, analysis and synthesis of the literature, comparative method and expert evaluations (in determining the main results and problems of tourism infrastructure in the Ukrainian-Polish border). Results: a diagram and described the results of the responses of experts. This article explores the prospects for the development of tourism in the Ukrainian-Polish border. Comparative characteristic responses of experts from Polish and Ukrainian parties. For the first time this segment was estimated tourist infrastructure. The research results can be used in the departments of tourism Ukraine and Poland, as well as travel companies.

Key words: Ukrainian-Polish border, tourism infrastructure, expert evaluation.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 09.03.2015р.

УДК 338.48:504.062

Наталія ПАНЬКІВ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

В статті проведений аналіз існуючих підходів трактування терміну "організація". Визначено місце системного підходу при організації туристичних ресурсів у функціонуванні сфери туризму. Запропоновано власну ієрархічну структуру організації туристичних ресурсів на основі використання системного підходу. Обґрунтоване підґрунтя її виникнення та застосування на практиці.

Ключові слова: організація, туристичні ресурси, класифікаційні підходи, системний підхід, система туристичних ресурсів.

Постановка питання у загальному вигляді. Актуальність дослідження ресурсної складової туристичної сфери ні в кого не викликає сумнівів. Адже для функціонування галузі туризму необхідна наявність чи не найбільшої різноманітності туристичних ресурсів, на відміну від інших секторів національної економіки. З дослідження туристичного потенціалу території розпочинається майже кожна наукова праця, що має відношення до проблем туризму. Те саме стосується оцінки туристичного (рекреаційного) потенціалу в регіональному аспекті та забезпеченості власне туристичними ресурсами. На це акцентується увага в наукових виданнях з географії, екології, економіки тощо. Різонаправленість та різнобічність трактувань, наявність значної кількості наукових розробок свідчить також про недостатню вивченість низки важливих теоретичних та практичних питань. Коли мова йде про туристичні ресурси, в більшості випадків мають на увазі їхню наявність, розташування та особливості використання в туристичній сфері. Термін "організація" стосовно туристичних ресурсів не використовується, лише в площині аналізу туристичної галузі. Проте, це лише поверхневе розуміння цього поняття без усвідомлення багатоаспектності суті, змісту та внутрішнього наповнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вивчення туристичних ресурсів присвячені чимало праць вітчизняних та іноземних науковців. Це роботи Н.В. Фоменко, І.Т. Твердохлебова, М.П. Мальської, З.В. Герасимчука, І.В. Смаль (Україна), Д.Схверсона, К.Холлі, Л.Мітчела (США), І.О.Квартальнова, В.Ю.Воскресенського (Росія), А.Ковальчик,

М.Труасі (Польща), П.Дефер (Франція) та інших представників світових наукових кіл. Проте, що стосується організації туристичних ресурсів дослідження науковців розглядаються лише в площині організації туристичної галузі. Це праці Любіцевої О.О., Смаль І.В., Безуглого І.В. тощо. Дослідження поняття "організація" добре висвітлено з економічно-організаційної точки зору в праці Монастирського Г. Л., де він пояснює його суть з точки зору внутрішнього, змістовного наповнення та структурно схематизує. Окремі напрямки організації різного роду системних утворень: природних, екологічних тощо висвітлені в роботах Петліна В.М., Гнатіва П.С., Матвійчука Л.Ю. та інших вчених.

Виклад основного матеріалу. Відсутність прив'язки поняття "організація" до туристичних ресурсів пояснюється досить вузьким трактуванням значення цього терміну та можливостями їхнього поєднання. Проте, не слід забувати, що статична наявність туристичних ресурсів в межах певної території не завжди передбачає або уможливорює їхнє належне використання. В такому випадку слід говорити про потенційні туристичні ресурси (ресурси у "підвішеному" стані), для використання яких необхідна організаційна узгодженість функціонування інших дотичних та невід'ємних складових: економічної, соціальної, транспортної, екологічної тощо.

Попри це, термін "організація" володіє низкою підходів до трактування:

1) по-перше, це внутрішня узгодженість, упорядкованість взаємодії більш або менш диференційованих і автономних частин цілого, обумовлених його побудовою;

2) по-друге, це сукупність процесів та дій, що ведуть до утворення і удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого;

3) по-третє, це об'єднання людей, що суцільно реалізують деяку програму або прагнуть досягнути якої-небудь мети та діють за певними правилами та принципами [6].

Як бачимо, змістовність даного терміну передбачає наявність як процесуального рівня або динамічної основи, так і статичного трактування (статична форма організації). Це обумовило дослідження вищезгаданого терміну різними вченими, приналежних до різних часових епох (табл. 1).

Таблиця 1

Наукове трактування терміну "організація" в часовій детермінанті [2,3,4,6,7, 9,10,12,14,15]

Автор, рік	Трактування поняття "організація"
1. Урсул А. Д., 1968	Це особлива форма зв'язку, що характеризує стан системи. Фактично, процес організації є одним з різновидів руху.
2. Сетров М. І., 1970	Організація є відображенням аналітико-синтетичного підходу до єдності, взаємозв'язку явищ дійсності. Процесуальний характер організації означає, що вона перебуває у безперервному процесі становлення і одержання нових властивостей в межах збереженості якісної визначеності.
3. Круть, 1978	Це уся сукупність системоутворювальних факторів, яка обумовлює цілісність системи, включно з взаємообумовленістю підсистем.
4. Соколов, Майєн, 1976	Це сукупність усіх внутрішніх і зовнішніх системоутворювальних чинників, при цьому останніми можуть бути і речі, і відношення, і властивості.
5. Солнцев В. Н., 1981	Це процес виникнення в часі і просторі впорядкованості, системної самостійності, структурованості досліджуваних явищ дійсності.
6. Преображенський В. С., 1989	Це поняття містить дві частини: 1) внутрішню впорядкованість, узгодженість і взаємодію частин цілого; 2) сукупність процесів функціонування управління і саморегулювання на кожному структурному рівні.
7. Дьяконов К. Н., 1991	Це стійка впорядкованість, структурованість в часі і просторі, яка проявляється на земній поверхні у формі різноякісних індивідуальних геокомплексів різного таксономічного рангу і у закономірному чергуванні їх добових, сезонних, річних, внутрішньовікових мікро-, мезо- і макrorівнів (режимів функціонування).
8. Петлін В. М., 1993, 2002	Організація – це внутрішня впорядкованість природних територіальних систем, викликана сукупністю процесів, скерованих на взаємозв'язок диференційованих частин системи з метою реалізації спільної програми. Це просторово-часова результуюча функціональних процесів в природному середовищі.
9. Великий тлумачний словник, 2004	Термін організація стає більш зрозумілим після відповіді на питання: «чия організація, ким створена, організована, забезпечена, налагоджена тощо».
10. Маца К. О., 2008	Це не стільки стан, скільки процес, який безперервно здійснюється в довколишньому середовищі.
11. Ковальов О. П., 2009	Це упорядкованість відібраних неоднорідностей. Це не що інше, як засіб упорядкування складових шляхом встановлення певних відношень між ними.
12. Гнатів П. С., Хірівський П. Р., 2010	Це властивість усіх систем різного ієрархічного рівня, що відповідає певній упорядкованості її змісту, відповідно до дії системотвірних чинників. Це властивість об'єктів проявляти взаємозалежну поведінку частин у рамках цілого

Очевидним є те, що часові відмінності у трактуванні терміну "організація" майже не помітні, оскільки обґрунтування поняття відбувається в площині системного аналізу, єдності статичної та процесуального механізму. В результаті спільною результативною думкою усіх досліджень є наявність наступних характеристик організації [6]:

1) ступінь впорядкованості частин в цілому (певній системі);

2) динамічна складова, що уособлює процес стосовно напрямку створення певної системи;

3) наявність сукупності явищ з певними властивостями та функціями, що дозволяють зберігати та розвивати цілісність системи.

Визначаючи семантичне значення терміну

"організація" засновник організаційної науки А. Богданов у власній праці "Тектологія. Загальна організаційна наука" трактує цей термін по-своєму: "Всяка людська діяльність об'єктивно є організуючою або дезорганізуючою". Він пояснює цей термін з точки зору повсякденного використання, що синонімічне з поняттям "організувати", володіючи при цьому вужчим, спеціальним змістом. Проте, при глибшому та детальнішому аналізі змістовність стає набагато ширшою і належить не лише до людських активностей, трудових ресурсів та засобів виробництва, але й до живої та неживої природи у всіх її проявах: "Природа – великий перший організатор і сама людина один з її організованих витворів" [1].

Підтримуючи точку зору Монастирсько-

го Г.Л. стосовно розуміння організації через призму статичної та динамічної складової вважаємо, що співвідношення статичної та динамічних процесів при дослідженні організації туристичних ресурсів відіграє вирішальну роль. Адже статична складова передбачає наявність різного роду цілісних утворень, в нашому випадку – природних, антропогенних, соціальних, технічних тощо, що завдяки динамічним процесам (наприклад, впорядкування окремих елементів або складових статичної системи) дозволяє формувати та підтримувати цілісність природних та антропогенних об'єднань, що вже функціонують або лише формуються. Усі ці процеси містять людський фактор, що разом з самоорганізуючим природним початком уможливорює функціонування цілої системи. В нашому випадку мова йде про організаційну систему туристичних ресурсів, що поєднує природну та людську складову. За твердженням професора Любіцевої О.О. ресурси туризму – це об'єкти, території, явища, які здатні задовольняти потреби відвідувачів [5]. Це означає, що будь-яка територія вже є самостійним ресурсом, з відмінними окремими складовими, що здатні задовольняти туристичні потреби лише за умов певної організації цієї території, адже туристичні ресурси здебільшого є прив'язані до конкретної території, місця чи точкової складової. Саме організаційна творчість природи та свідомо організаційна діяльність людини, що формується в площині організаційного досвіду суспільства та туризму зокрема, є в основі теоретичних досліджень організації туристичних ресурсів, визначаючи тим самим значення, місце та роль в системі відносин: природа ↔ людина ↔ суспільство.

Організація туристичних ресурсів передбачає створення цілісної системи, основними складниками якої є статична туристично-ресурсна структура та факторна основа, що пов'язані динамічною властивістю взаємозв'язку між основними та допоміжними елементами цієї системи. Дослідження будь-якого об'єкта традиційно передбачає з'ясування його особливостей виникнення, створення. Саме у з'ясуванні причин, чинників або факторів прихована низка положень, що дають змогу пояснити не лише його виникнення, але й подальшу сутність, змістовність, становлення, розвиток, сталість чи змінність.

Як стверджує Г.Л. Монастирський у своїй праці: "Перше положення організації: система є результатом процесу її організації, проте не кожен процес завершується утворенням системи. Тобто первинним є процес" [6]. Для нас є надзвичайно важливим дослідження усіх

процесів, що призводять чи зможуть обумовити організацію туристичних ресурсів на певній території, оцінки можливостей виникнення цих процесів в результаті факторного аналізу території.

Організація туристичних ресурсів має вигляд системи, що створена на основі сукупності взаємопов'язаних елементів, в результаті чого з'являються зовсім нові властивості системи, що не завжди є сумою простих властивостей первинних вхідних елементів. Якість організації системи, зазвичай, відображається в ефекті синергії [6]. Це означає, що результат функціонування системи в цілому є вищим за суму результатів окремих елементів, що становлять їхню сукупність. До прикладу, візьмемо окрему територію з наявністю певних видів туристичних ресурсів. Кожен з видів туристичних ресурсів при використанні формують власну організаційну систему з відмінними або однаковими властивостями, проте з різною ефективністю їхнього використання. Ця ефективність залежить від ступеня взаємозв'язку цих елементів між собою, що безпосередньо пов'язано з якістю організації цих підсистемних складових. Організація туристичних ресурсів цілої території, а не її окремих фрагментів, значно більше уможливорює виникнення ефекту синергії.

Основними характеристиками системи організації туристичних ресурсів є:

- 1) наявність компонентів (природних, соціальних, економічних тощо);
- 2) наявність зв'язків (між компонентами та середовищем);
- 3) наявність структури компонентів, що забезпечує стабільність системи та формує стійкість;
- 4) наявність взаємодії між компонентами системи, результатом чого є формування процесів, що можуть призвести до результативності організації усієї системи);
- 5) формування системних процесів, що свідчать про змінність. Процеси змінюють ресурси, що входять в систему та формують організований продукт;
- 6) цілісність та ємерджентність;
- 7) наявність зовнішніх явищ та чинників, що формують зовнішнє середовище, впливаючи на цю систему, проте не є її складовою;
- 8) концепційна умова формування.

Такий системний підхід до трактування організації туристичних ресурсів дозволяє дослідити чинники, що безпосередньо впливають на формування організації, властивості вже сформованої організації, допомагає встановити її цілісність, організованість та доцільність такої

організації загалом.

Якщо взяти за основу загальне структурне уявлення про "організацію", ми отримуємо на-

ступну схему організації туристичних ресурсів (рис. 1).

Рис. 1. Структурне уявлення про організацію туристичних ресурсів

Беззаперечним є той факт, що в центрі організації туристичних ресурсів є людина, яка власноруч попередньо теоретично визначає цільово-функціональні характеристики туристичного потенціалу території, розкриває його структурні елементи та формує основні процеси у часовому вимірі. Саме людина слугує тією суб'єктно-об'єктною складовою, що оцінює можливості та доречність формування туристичного продукту за рахунок системного підходу.

Висновок. Беручи до уваги вищесказане очевидним є те, що системний організаційний підхід при дослідженні туристичних ресурсів дозволить глибше пізнати та розкрити системну природу туристичного потенціалу території, здатного задовольнити специфічні людські потреби у якості туристичної послуги та слугувати орієнтиром стосовно розвитку туризму як повноцінної складової економіки України в цілому та окремих регіонів зокрема.

Література:

1. Богданов А. А. Всеобщая организационная наука (тектология). - М., 1913-1917., Т. 1., 2; 2-е изд. М.; Л., 1925-1929., Т 1-3.
2. Гнатів П. С. Теорія систем і системний аналіз в екології / П. С. Гнатів, П. Р. Хірівський. - Львів, 2010. - 204 с.
3. Дьяконов К. Н. Географические законы и их физическая сущность // Вопр. Геогр. /1981. № 117. - С. 28-40.
4. Ковальов О. П. На межі ландшафтно-географічного структуралізму // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 305: Географія. - Чернівці: Рута, 2006. - С. 3-11.
5. Любіцева О. О. До питання термінології в туризмі / О. О. Любіцева // Географія та туризм. - 2010. № 3.- С. 7-10.
6. Матвійчук Л. Ю. Інституціонально-організаційне забезпечення ефективного використання та охорони охорони туристичних ресурсів.[Електронний ресурс]. Режим доступу www.economy.nayko.com.ua.
7. Маца К. О. Системы неорганические, органические, социальные: свойства и принципы организации: монография / К. А. Маца. - К.: Обрії, 2008. - 196 с.
8. Монастирський Г. Л. Теорія організації.[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://westudentc.com.ua>.
9. Петлін В. М. Екологічні механізми організації природних територіальних систем / В. М. Петлін. - Львів, Вид. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. - 291 с.
10. Преображенский В. С. Рекреационная география, ее состояние и перспективы / В. С. Преображенский, Б. Н. Лиханов, Ю. А. Веденин // Социально-экономические и географические аспекты исследования. - М.; 1974. - С. 1-16.
11. Піцун Я. С. Теоретико-методологічний аналіз процесу формування та нарощування туристичного потенціалу території України / Я. С. Піцун // Матер. 7-ї міжнародн. Науково-практичної конф. «Географія, економіка і туризм». - Львів, 2013.- С. 362-364.
12. Сетров М. И. Основы функциональной теории организации. - Л., 1972. - 98 с.
13. Сетров М. И. Общие принципы организации систем и их методологическое значение. - Л., Наука, 1968. - 120 с.
14. Солнцев В. Н. Системная организация ландшафтов: (Проблемы методологии и теории. - М.: Мысль, 1981. - 239 с.
15. Урсул А. Д. Информационный аспект взаимодействия общества и природы // Природа и общество. - М.: Наука, 1968. - С. 290-297.

References:

1. *Bogdanov A. A.* Vseobshchaya organizatsionnaya nauka (tektologiya).- M.,1913-1917., Т. 1.,2; 2-е изд. М.; Л., 1925-1929., Т 1-3.
2. *Gnativ P. S.* Teoriya sistem i sistemnyy analiz v ekologiyi / P. S. Gnativ, P. R. Hirivskuy. – Lviv, 2010. – 204 s.
3. *Dyakonov K. N.* Geograficheskiye zakonu i ih fizicheskaya sushnost // Vopr. geogr. /1981. № 117. – S. 28-40.
4. *Kovalov O. P.* Na mezi landshaftno-geografichnogo strukturalizmu // Naukovy visnuk Chernivetskogo universitetu: Zbirnik naukovykh prats. Vup. 305: Geografiya. – Chernivtsui: Ruta, 2006. – S. 3-11.
5. *Luybitseva O. O.* Do putannya terminologiyi v turuzmi / O. O. Luybitseva // Geografiya ta turuzm. – 2010. № 3.- S. 7-10.
6. *Matviychuk L. Yu.* Instutytsionalno-organizatsiyne zabezpechennya efektyvnoho vukorustannya ta ohoronu tyrustuchnykh resyrsiv.[Elektronnyy resur].www.economy.nayko.com.ua.
7. *Matsa K. O.* Sistemu neorganicheskkiye, organicheskkiye, sotsialnyue: svoystva i printsupu organizatsiyi: monografiya / K. O. Matsa. – K.: Obriyi, 2008. – 196 s.
8. *Monasturskuy G. L.* Teoriya organizatsiyi.[Elektronnyy resyrs] <http://westudentc.com.ua>.
9. *Petlin V. M.* Ekologichni mehanizmu organizatsiyi prurodnykh terutorialnykh sistem / V. M. Petlin. – Lviv, Vud. Tsentr JNU im. I. Franka, 2008. – 291 s.
10. *Preobrazenskiy V. S.* Rekreatsionnaya geografiya, eye sostoyaniye i perspektivu /V. S. Preobrazenskiy , B.N. Lihanov, Yu. A. Vedenin // Sotsialno-ekonomicheskkiye i geograficheskiye aspektu issledovaniya. – M.; 1974. – S. 1-16.
11. *Pitsyn Ya. S.* Teoretuko-metodologichnyy analiz protsesuy formuvannya ta naroschuvannya tyrustuchnogo potentsialy terutoriyi Ukrainu / Ya. S. Pitsyn // Mater. 7-i miznarodn. naykovo-praktuchnoyi konf. «Geografiya, ekonjmika i tyruzmm». – Lviv, 2013.- S. 362-364.
12. *Setrov M. I.* Osnovu fynktsionalnoy teoriiy organizatsiyi. – L., 1972. – 98 s.
13. *Setrov M. I.* Obschiye printsipu organizatsii sistem i ih metodologicheskoye znatcheniye. – L., Nauka, 1968. – 120 s.
14. *Solntsev V. N.* Sistemnaya organizatsiya landshaftov: (Problemu metodolodiyi i teorii. – M.: Musl, 1981. – 239 s.
15. *Yrsyl A. D.* Informatsionnyy aspekt vzaemodeystviya obschestva i prirodu // Priroda i obschestvo. – M.: Nayka, 1968. – S. 290-297.

Резюме:

Наталія Паньків. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ.

Туризм – как особенный вид деятельности выдвигает некоторые условия к ресурсному обеспечению процесса обслуживания потребителей, потому что для формирования конкретного туристического продукта необходима большая разнообразность ресурсов нежели для других видов деятельности. Дифференциация спектра туристических услуг требует интенсивного поиска для создания качественно новых и интересных туристических предложений.

Проблема изучения организации туристических ресурсов не рассматривается в научных трудах, если только брать во внимание организацию сферы туризма. Это работы Н. В. Фоменко, В. Герасимчука, И. В. Смаль (Украина), Д. Схверсона, К. Холли (США), И. О. Квартального, В. Ю. Воскресенского (Россия) и других представителей мировых научных школ. Изучая категорию туристических ресурсов, они используют разные подходы. Большинство из них построены на использовании последовательности от узкого к широкому подходу, где заметна роль вторичных или дополнительных туристических ресурсов.

Разные направления и разноаспектность трактовок, наличие большего количества научных разработок свидетельствует также об недостаточном изучении важных теоретических и практических вопросов. Когда речь идет об туристических ресурсах, в большинстве случаев имеют в виду их наличие, размещение или особенности использования в туристической сфере. Термин «организация» касательно туристических ресурсов не используется, только в плоскости анализа туристической отрасли. Но это только поверхностное понимание этого понятия без осознания многоаспектности сути, содержания и внутреннего наполнения. В статье мы сделали попытку показать структуру организации туристических ресурсов с точки зрения объединения статической и динамической составляющей. Статическая составляющая предвидит наличие разных целостных образований (природных, социальных и т. д.), а динамическая составляющая позволяет формировать и поддерживать целостность природных и антропогенных объединений, что уже функционируют или только формируются.

Ключевые слова: организация, туристические ресурсы, классификационные подходы, системный подход, система туристических ресурсов

Summary:

Pankiv N. M. ON THE ISSUE OF TOURISM RESOURCES.

Differing vectors and diversity of interpretations of the term "tourism resources", the presence of a significant amount of scientific research demonstrates a lack of knowledge of some important theoretical and practical issues. When it comes to tourism resources, in most cases it implies their presence, location and peculiarities of usage in the tourism sector.

The problem of studying tourism resources engaged and involved many domestic and foreign scholars. The works of N. V. Fomenko, V. Herasymchuk, I. V. Smal (Ukraine), D. Shverson, K. Hall (USA), I.O. Kvartalnyi, V. Yu. Voskresenskiy (Russia) and others representatives of international research groups are devoted to this issue. They all are studying the category of tourism resources, using different approaches. Most of them are based on the use of sequences from narrow to broad-based approach, where the role of secondary or ancillary tourism resources is noticeable.

The term "organization" in relation to tourism resources is available only in connection to the tourism industry analysis. However that is just a superficial understanding of this term without awareness of the multidimensional

essence, meaning and internal content. In this article we have tried to show the structure of tourism resources in terms of a combination of static and dynamic component. The static component requires a different kind of coherent structures (natural, social, etc.) and dynamic component allows you to create and maintain the integrity of the natural and anthropogenic unions that have already functioned or are just being formed.

Key words: organization, tourism resources, classification approaches, systems analysis, system of tourism resources

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 11.03.2015р.

УДК 551.583

Петро ЦАРИК

ОЦІНКА СТУПЕНЯ СПРИЯТЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ КЛІМАТУ І ПОГОДИ ПОДІЛЛЯ

Розглянуто питання ступеня сприятливості рекреаційних ресурсів клімату і погоди Поділля. Подана коротка характеристика основних кліматичних показників Подільського регіону. Проведена бальна оцінка основних показників клімату (кількість опадів, середня багаторічна швидкість вітру, середні температури липня і січня) за фізико-географічним районуванням. Виявлено територіальні відмінності у ступені сприятливості кліматичних ресурсів для цілей рекреації і туризму для літнього і зимового сезону. За цими показниками проведене районування кліматичних ресурсів і умов Поділля для цілей рекреації і туризму.

Ключові слова: клімат, погода, Поділля, рекреаційні ресурси, ступінь сприятливості, районування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кліматичні ресурси визначаються впливом кліматичних умов на хід біологічних, геофізичних, геоморфологічних та інших природних процесів, а також на можливості рекреаційно-господарського освоєння території. Головними кліматичними ресурсами є сонячна радіація, термічний режим повітря і ґрунтів, атмосферні опади, швидкість вітру тощо.

Клімат є одним з провідних ресурсів, що обумовлюють просторову організацію відпочинку. Для його оцінки виявлено ступінь сприятливості впливу різних кліматичних показників на людину і її здоров'я. Найбільший вплив клімату проявляється через реакцію людини на погоду або весь комплекс геофізичних і метеорологічних елементів (освітленість, тривалість дня, прихід сумарної сонячної і ультрафіолетової радіації, прозорість повітря, температура і вологість повітря, швидкість вітру, хмарність та інші). Вимоги до погоди залежать від сезонів року, які мають різну оцінку ступеня сприятливості. При лікуванні погода оцінюється за впливом на хворих на відкритому повітрі в стані спокою. Дискомфортні умови для хворих – можуть бути комфортними або відносно сприятливими для активного відпочинку і туризму здорових людей [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням клімату Поділля займалися науковці з Львівського державного університету ім. Івана Франка: географ-кліматолог М. Андріанов (1951); Г. Проць-Кравчук (1979); науковці Тернопільського державного педагогічного університету Г.Чернюк (1990; 1991; 1992; 1997; 1999); Л. Царик., Г. Чернюк (2001); Й.Свинко (2007); Г. Чернюк., П. Царик (2011);

Л. Царик, С. Новицька (2011); Вінницького державного педагогічного університету Г.І.Денисик (2006, 2009); Кам'янець-Подільського національного університету Г.В.Чернюк, І.П.Касіяник (2013, 2015) та багатьох інших. Але здебільшого ці праці присвячені окремим адміністративним областям, а не Поділля в цілому. У цій статті ми спробуємо дати комплексну характеристику клімату Поділля та його сприятливості для цілей рекреації і туризму.

Виклад основного матеріалу. За сезонами року змінюються види відпочинку і туризму. Так, для лижного спорту найсприятливіші зимові дні з температурою від -5° до -15° С, без відлиг, з достатньо глибоким сніговим покривом і штилем або несильним вітром. Для купання влітку найсприятливіша температура води більше 17° С, повітря біля 20° С і хвилювання менше 3 балів. Для парусного спорту потрібен свіжий вітер. Для збору ягід і грибів вибирають термін їхньої стиглості. Таким чином, у різних ландшафтних умовах максимум відвідування рекреантами припадає на різні сезони.

Для зимових і літніх видів рекреаційної діяльності розробляють різні критерії оцінки клімату і погоди. Для правильної оцінки необхідно вивчати і клімат, і погоду, тому що клімат – це середній багаторічний режим погоди в різні сезони в певному географічному пункті. Середні, максимальні і мінімальні значення кліматичних показників можна знайти в довідниках і географічних характеристиках. Крім того, потрібно визначити конкретні типи погоди, тобто комплекси метеоелементів у певних сполученнях за окремими днями і моментами часу,